

Ministerul Educației

Manual
pentru clasa
a VI-a

Felicia Elena Boșcodeală
Daniela Ana Cojocaru
Mariana Sima
Nicolae Șerban
Flori Bălănescu

CORINT
LOGISTIC

ISTORIE

CUPRINS

Competențe	5
Ghid de utilizare a manualului	6
Cuvânt de deschidere către elevi	7
Recapitulare inițială.....	8
Evaluare inițială.....	10
Fii curios!	12
1. Călători și călătorii – Europa și Lumea Nouă	13
Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu; mijloace de transport	14–17
Marile descoperiri ale europenilor: drumuri și teritorii; consecințe asupra vieții oamenilor.....	18–21
<i>Studiu de caz:</i>	
● Lumea Nouă: cunoaștere, misionarism și exploatare 22–23	
RECAPITULARE	24–25
EVALUARE.....	26
2. Geneza spiritului modern	27
Renașterea: geneza spiritului modern, Umanismul	28–31
<i>Studii de caz:</i>	
● Leonardo da Vinci și Michelangelo Buonarroti.....	32–33
● Niccolò Machiavelli	34–35
● Giordano Bruno și Galileo Galilei	36–37
● William Shakespeare	38–39
Reforma. Contrareforma	40–43
<i>Studii de caz:</i>	
● Barocul	44–45
Absolutismul.....	46–49
<i>Studii de caz:</i>	
● Soliman Magnificul.....	50–51
● Ludovic al XIV-lea. Palatul de la Versailles	52–53
● Petru cel Mare	54–55
RECAPITULARE	56–57
EVALUARE.....	58
3. Spre o nouă societate	59
Revoluția Glorioasă	60–63
Iluminismul – rațiune, drepturi, implicarea oamenilor în viața publică.....	64–67
<i>Studiu de caz:</i>	
● Montesquieu, J.-J. Rousseau, Voltaire.....	68–69
Viața cotidiană. Opinia publică în secolul al XVIII-lea	70–73
Constituirea SUA. Declarația de Independență. Constituția.....	74–77
Revoluția Franceză. De la supus la cetățean (I).....	78–81
<i>Studiu de caz:</i>	
● Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului	80–81
Revoluția Franceză. De la supus la cetățean (II).....	82–83
Napoleon I și răspândirea ideilor Revoluției Franceze în Europa.....	84–87
Revoluția industrială. Impactul în viața oamenilor	88–91
RECAPITULARE.....	92–93
EVALUARE.....	94
4. Secolul naționalităților	95
Statele moderne: revoluție și emancipare națională	96–99
<i>Studii de caz:</i>	
● 1848 în Europa.....	100–101
● Românii și modernitatea.....	102–105
● Formarea statelor naționale în secolul al XIX-lea: Germania	106–107
Epoca victoriană. <i>La Belle Époque</i>	108–111
RECAPITULARE	112–113
EVALUARE.....	114
RECAPITULARE FINALĂ	115–116
EVALUARE FINALĂ	117–118
Soluții de rezolvare pentru evaluări.....	119
Hărți-suport: Europa naționalităților.....	120

CAPITOLUL 1

CĂLĂTORI ȘI CĂLĂTORII – EUROPA ȘI LUMEA NOUĂ

- Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu; mijloace de transport
- Marile descoperiri ale europenilor: drumuri și teritorii; consecințe asupra vieții oamenilor
- Studiu de caz
Lumea Nouă: cunoaștere, misionarism și exploatare

RECAPITULARE

EVALUARE

CUNOȘTINȚE

În acest capitol, vei afla:

- cauzele care i-au determinat pe europeni să plece pentru a descoperi lumea
- cine au fost marii exploratori și unde au ajuns
- urmările contactului dintre europeni și civilizațiile precolumbiene

COMPETENȚE URMĂRITE 1.1, 1.2, 2.2, 2.3, 3.2, 3.3, 4.1

1271

Marco Polo începe călătoria care îl va duce în China

cca 1418

Prințul Henric Navigatorul întemeiază o școală de navigație la Sagres

1488

Bartolomeo Diaz ajunge la Capul Bunei Speranțe

1492

Cristofor Columb începe prima călătorie spre America

1498

Vasco da Gama descoperă calea maritimă spre India

1519

Fernando Magellan pornește în marea călătorie în jurul lumii

Monumentul Descoperirilor, Belem, Portugalia.

Drumul Mătăsii

Continentele Europa, Africa și Asia au fost legate printr-o conexiune de drumuri numită Drumul mătăsii. Această cale comercială pleca din China, străbătea India și se îndrepta spre Arabia, Egipt și se termina cu bazinul mediteranean.

Dificultatea drumurilor era înfruntată cu ajutorul cămilelor, animale rezistente la condiții climatice dificile, capabile să transporte cantități mari de mărfuri. Printre mărfurile tranzitate se aflau: mătasea (de unde și numele), stofe, lemn de santal, porțelanuri, șofran, curmale, fistic, tămâie sau metale și pietre prețioase.

CĂLĂTORIILE ȘI PERCEPȚIA SPAȚIULUI ÎN EVUL MEDIU

A călători reprezintă una dintre activitățile importante din viața oamenilor. Ei au călătorit din cele mai vechi timpuri, având diferite obiective: economice – căutare de noi resurse; religioase – pelerinajele; politico-geografice – în căutarea de noi teritorii pe care să le ocupe sau științifice – validarea sau invalidarea unor teorii. Cauzele comune ale tuturor călătoriilor sunt atracția față de necunoscut, dorința de cunoaștere și satisfacerea unei curiozități care a avut consecințe incalculabile asupra oamenilor și vieții lor.

În secolul al XIV-lea, Europa era marcată de o criză politico-militară și una social-economică. Această situație era provocată de neînțelegerile politice interne și externe, de circulația monetară masivă care punea în pericol disponibilul de metale prețioase, de suprapopulare, de exploatarea fără discernământ a pădurilor, dublată de schimbări climatice care au afectat recoltele și au pus în pericol supraviețuirea oamenilor. Mai mult, Europa se confruntă cu epidemia de ciumă. Deși negative, toate acestea au condus la progres și la realizarea primilor pași spre modernitate.

Caravelele Santa Maria (în față), Nina și Pinta din cadrul expediției conduse de Cristofor Columb.

Marile descoperiri geografice, desfășurate în secolele XV-XVI de către europenii occidentali au influențat definitiv societatea omenească. Știința a progresat rapid, oferind atât o nouă imagine asupra Pământului, în ansamblu, cât și cunoștințe din cele mai diverse domenii. Curiozitatea a fost o calitate a călătorilor încă din secolele XII-XIII, dublată de realitățile istorice determinate de cruciade și de dorința de a identifica noi drumuri spre Asia.

Ruta dintre China și India pe vechiul Drum al Mătăsii.

Realizează, cu ajutorul googlemaps, propriul drum al mătăsii! Punctul de plecare este Beijing, iar punctul terminus, localitatea în care locuiești.

Suprapune pe o hartă digitală a Lumii călătoriile lui Marco Polo pe Drumul Mătăsii. Identifică principalele puncte de pe acest traseu.

APLICAȚII

I. Analizează sursa A și răspunde la cerințe:

Harta lui Ptolemeu.

1. Numește cele trei continente reprezentate pe hartă.
2. Precizează denumirea de astăzi a trei state localizate în acest spațiu istoric.

II. Citește sursa B și răspunde la cerințe:

Sursa B

„Forma cea mai spectaculoasă a reluării dinamismului european în cursul sec. XV este fără îndoială mișcarea de expansiune, care [...] îi duce pe europeni la descoperirea noilor rute. [...] Africa a intrat în istoria noastră în momentul în care europeanul intra în a sa. Omul Evului Mediu nu cunoștea din Africa decât Maghrebul și Egiptul, prin care îi proveneau produsele – aurul mai ales – dintr-un continent care era izolat mai mult decât de mare, de deșerturi. Descoperirea acestei lumi avea să fie [...] sursa unui fructuos trafic și a rivalităților coloniale căreia Europa avea să-i suporte urmele până în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.”

(Larousse, *Istoria Universală. De la Marco Polo la Cristofor Columb*)

1. Precizează un spațiu istoric menționat în sursă.
2. Menționează, pe baza sursei, produsul care provenea de pe continentul african.
3. Precizează elementul de hidrografie care desparte două dintre aceste continente.
4. Menționează o consecință a descoperirii noului continent.

III. Alcătuieste o listă cu cinci site-uri de pe Internet pe tema *Călători și călătorii în Evul Mediu*. Scrie un scurt text de 8-10 rânduri în care să descrii cele mai interesante informații descoperite.

Alfons al X-lea, regele Castiliei, Leonului și Galіției, a fost și el cuprins de febra descoperirilor și cercetării. La porunca sa, între 1248 și 1252, a fost întocmit un almanah cu informații despre corpurile cerești, ciclurile solare și predicții meteorologice. La elaborarea lui au contribuit astronomi creștini, musulmani și evrei, ceea ce arată colaborarea interculturală în acest spațiu.

Întâlnirea dintre Marco Polo și Kublai Khan, în orașul Xanadu, pe care l-a construit Kublai după ce a devenit împărat al Chinei în 1271.

DICTIONAR

Feedback – recomandări.

Maghreb – țările din nord-vestul Africii; aici – Maroc.

Milă marină – unitate de măsură a distanței, pe apă, fiind echivalentă cu 1,852 km.

Portulan – hartă de navigație din Evul Mediu.

Pitagora (?–490 î.H.) a fost unul dintre primii învățați care au susținut că Pământul este o sferă perfectă, contrazicând ideea tradițională susținută de alți gânditori greci că este plat și are formă de disc.

ȘTIAI CĂ...

- Pirații aveau un ochi acoperit pentru a-și adapta vederea la trecerea de la lumină la întuneric, dar și pentru utilizarea astrolabului?

- Eratostene, bibliotecarul-șef al Bibliotecii din Alexandria antică, a susținut forma sferică a Pământului, calculându-i cercul meridian ca având o lungime de 39 960 km?

- În 1888, Flammarion a publicat o gravură care înfățișa un om ajuns pe marginea Pământului, reprezentat plat, ca un disc?

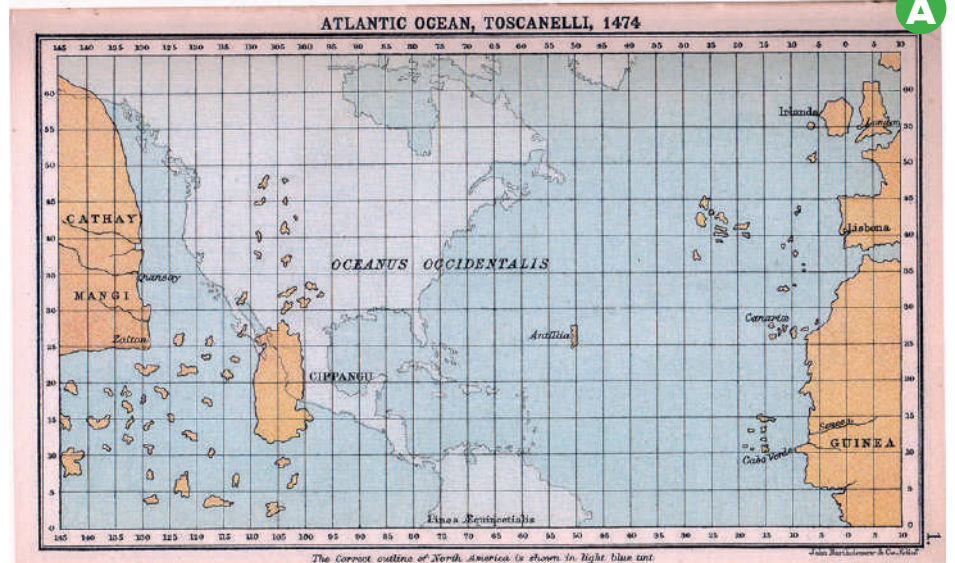
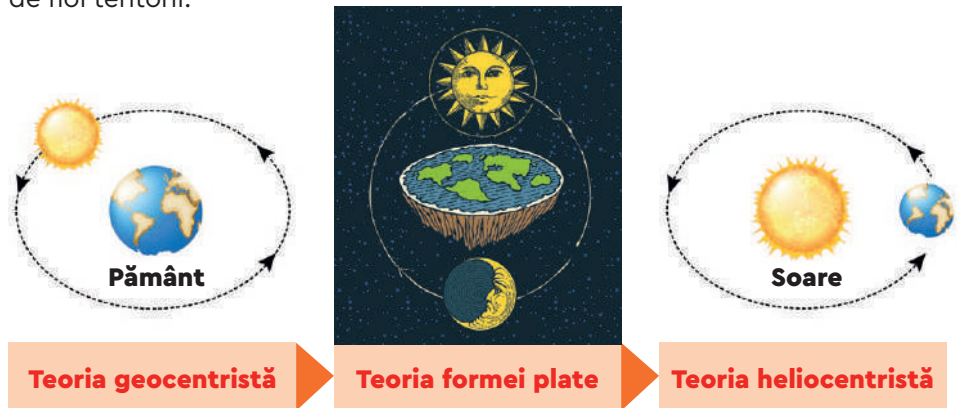
Percepția asupra spațiului

Una dintre calitățile călătorilor a fost curiozitatea. Întrebările referitoare la spațiul geografic, la aspectul și forma Pământului, la existența și întinderea mărilor sau oceanelor, aveau nevoie de răspunsuri. Unele informații veneau din Antichitate, de la vechii greci și arabi, dar aveau nevoie să fie validate prin noi dovezi. Cele două teorii întâlnite în epocă susțineau fie sfericitatea Pământului, fie că este plat, având forma unui disc.

Forma sferică a Pământului era susținută încă din Antichitate de către geograful grec **Ptolemeu**, care considera că Pământul este centrul sistemului, în jurul căruia se rotesc Soarele și planetele, formulând astfel **teoria geocentristă**, înlocuită în 1543 de cea **heliocentristă**. Susținătorii **formeii plate a Pământului** difuzau opinia că acesta era plat și plutea pe un ocean. Hărți din secolul al XIV-lea surprind existența unui ocean unic, așa cum este harta din 1459 a lui Fra Mauro, un cartograf venețian.

Sfericitatea Pământului a câștigat teren, iar hărțile au devenit din ce în ce mai precise. Portulanele indică uscatul și fluviile, precum și direcția vânturilor.

La începutul secolului al XV-lea, francezul Pierre d'Ailly a reprezentat lumea cunoscută în acea perioadă, iar Paolo Toscanelli a realizat și el o hartă, apreciată ca foarte precisă. A fost utilizată în călătoriile care au dus la descoperirea de noi teritorii.

Harta lui Toscanelli (1474) în versiune modernizată.

APLICAȚII

I. Analizează sursa B și răspunde la cerințe:

1. Precizează punctul cardinal indicat de busolă.
2. Menționează un element hidrografic reprezentat pe sursa B.
3. Menționează o asemănare între sursele A și B.
4. Prin ce culoare crezi că sunt reprezentate elementele de actualizare (modernizare) pe sursa A?

II. Citește sursa C și răspunde la cerințe:

Sursa C

„Știu că se poate demonstra prin simplul fapt al formei sferice a Pământului, dar pentru a face demonstrația mai ușoară [...], am decis să indic această cale prin intermediul unei hărți de navigație. Îți trimit așadar Majestății Sale o hartă întocmită cu propriile mele mâini pe care sunt marcate coastele și insulele Portugaliei, de unde veți porni spre vest, [...] peste câte mile ar trebui să ajungeți la acele locuri fertile, pline de tot felul de mirodenii și bijuterii.”

(Scrisoarea lui Paolo Toscanelli către Cristofor Columb)

1. Menționați care este forma Pământului menționată în sursă.
2. Precizați modalitatea prin care este demonstrată forma Pământului.
3. Menționați un spațiu istoric precizat în sursă.
4. Precizați un motiv pentru care expediția ar trebui să se îndrepte spre vest.

MIJLOACE DE TRANSPORT

Călătoriile se puteau desfășura pe uscat sau maritim. Din cauza insecurității și lungimii lor, drumurile pe uscat au început să fie evitate, iar acțiunile s-au concentrat spre calea maritimă.

Astrolabul.

O atenție deosebită a fost acordată inovațiilor în navigație: a fost construită caravela, un vas cu pânze, capabil să se deplaseze utilizând vântul atât lateral, cât și din spate; navele au fost dotate cu instrumente de orientare, precum astrolabul și busola.

PORTOFOLIU

Cu ajutorul surselor de pe Internet, realizează un portofoliu cu hărți utilizate de călătorii medievali. Printre căutările tale, vei descoperi și *Harta lui Ortelius*.

criterii	Punctaj maxim	Punctaj acordat
Relevanța surselor utilizate	20	
Coerența portofoliului	20	
Diversitatea surselor	20	
Prezentare/aspect	20	
Reacția la feedback	20	

MARILE DESCOPERIRI ALE EUROPENILOR, DRUMURI ȘI TERITORII CONSECINȚE ASUPRA VIEȚII OAMENILOR

Călătoriile întreprinse de către europeni în Evul Mediu au dus la descoperirea de noi teritorii și culturi. Plecând de la nevoile imediate ale societății europene, s-au căutat soluții pentru a găsi noi căi comerciale către India sau China, cele vechi fiind considerate a fi în pericol. Progresul în domeniul navigației oferea suficiente motive navigatorilor pentru a se aventura pe mări necunoscute.

Începând cu Marco Polo, care a lăsat primele informații

despre îndepărtata Chină, cu frații Vivaldi, care au încercat să ocolească Africa, cu scandinavii, care s-au îndreptat spre continentul american, îndrăzneți precum Henric Navigatorul, Bartolomeo Diaz, Vasco da Gama, Cristofor Columb sau Fernando Magellan, și-au legat numele de istoria omenirii.

Descoperirea de noi teritorii, ocuparea și exploatarea acestora a dus la formarea a două mari imperii coloniale: portughez și spaniol.

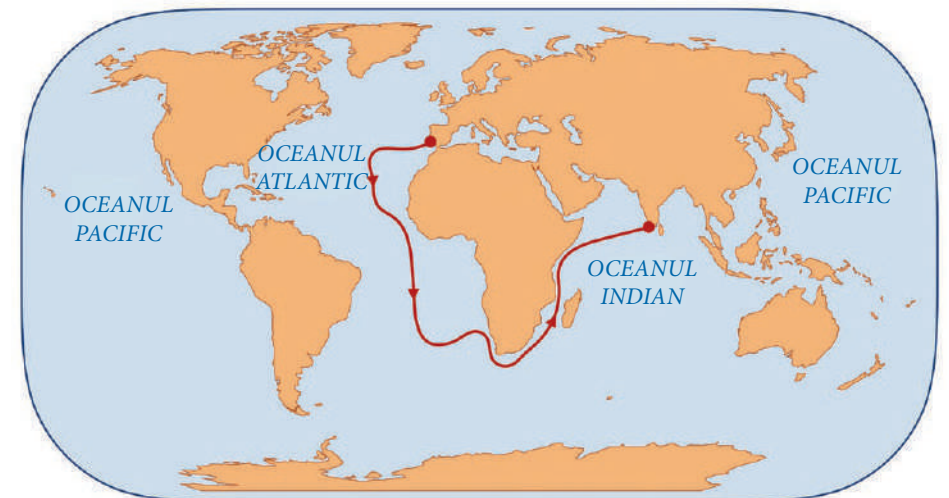
Henric Navigatorul (1394–1460), prinț al Portugaliei și geograf; școala de navigație înființată de el a proiectat noul tip de navă din acea vreme: caravela; organizează expediții de-a lungul Africii (1435–1443).

Bartolomeo Diaz (1450–1500): ocolește Africa și ajunge la Capul Bunei Speranțe (1488).

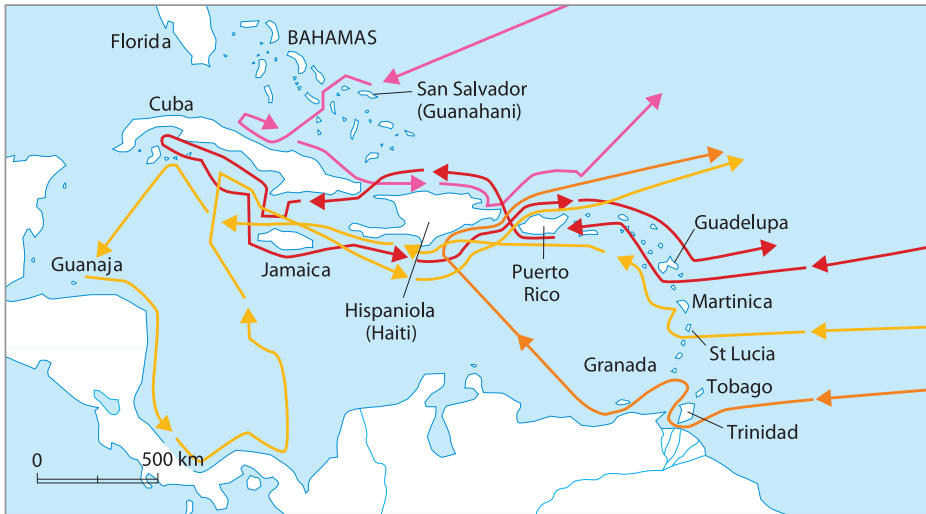

PORTUGALIA

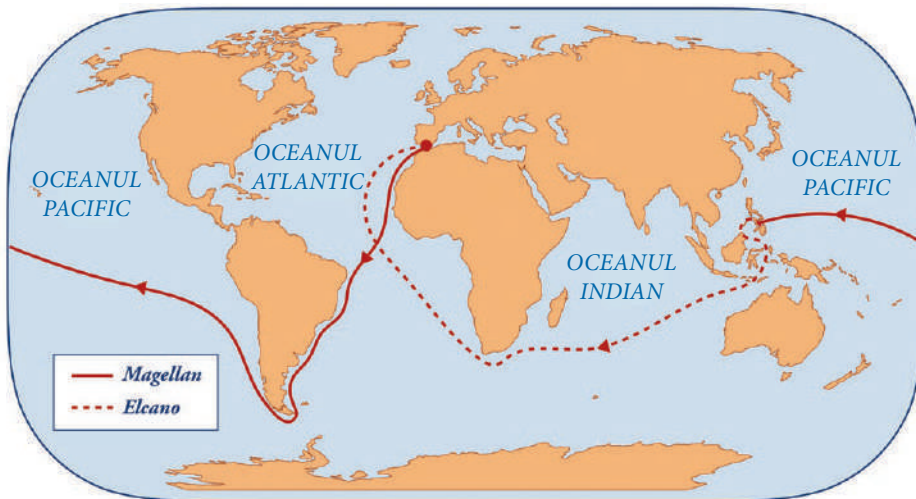
Vasco da Gama (cca 1460–1524) descoperă un nou drum spre India (1498).

SPANIA

→ Prima călătorie (1492-1493)
 → A doua călătorie (1493 -1496)
 → A treia călătorie (1498)
 → A patra călătorie (1502-1504)

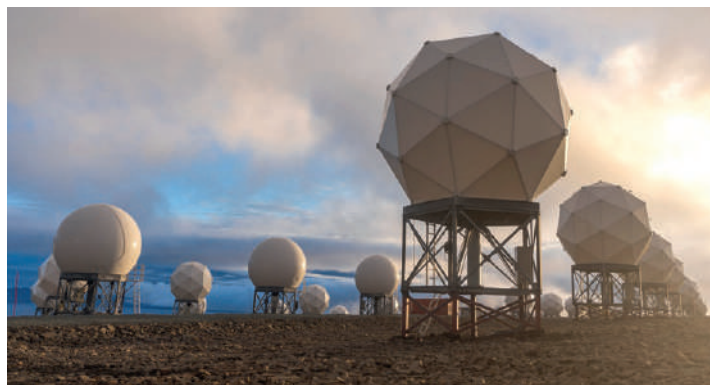
Cristofor Columb (1451–1506) a descoperit continentul american (1492–1504), în urma a patru expediții.

Fernando Magellan (1480–1521) a realizat prima călătorie în jurul lumii (1519–1522).

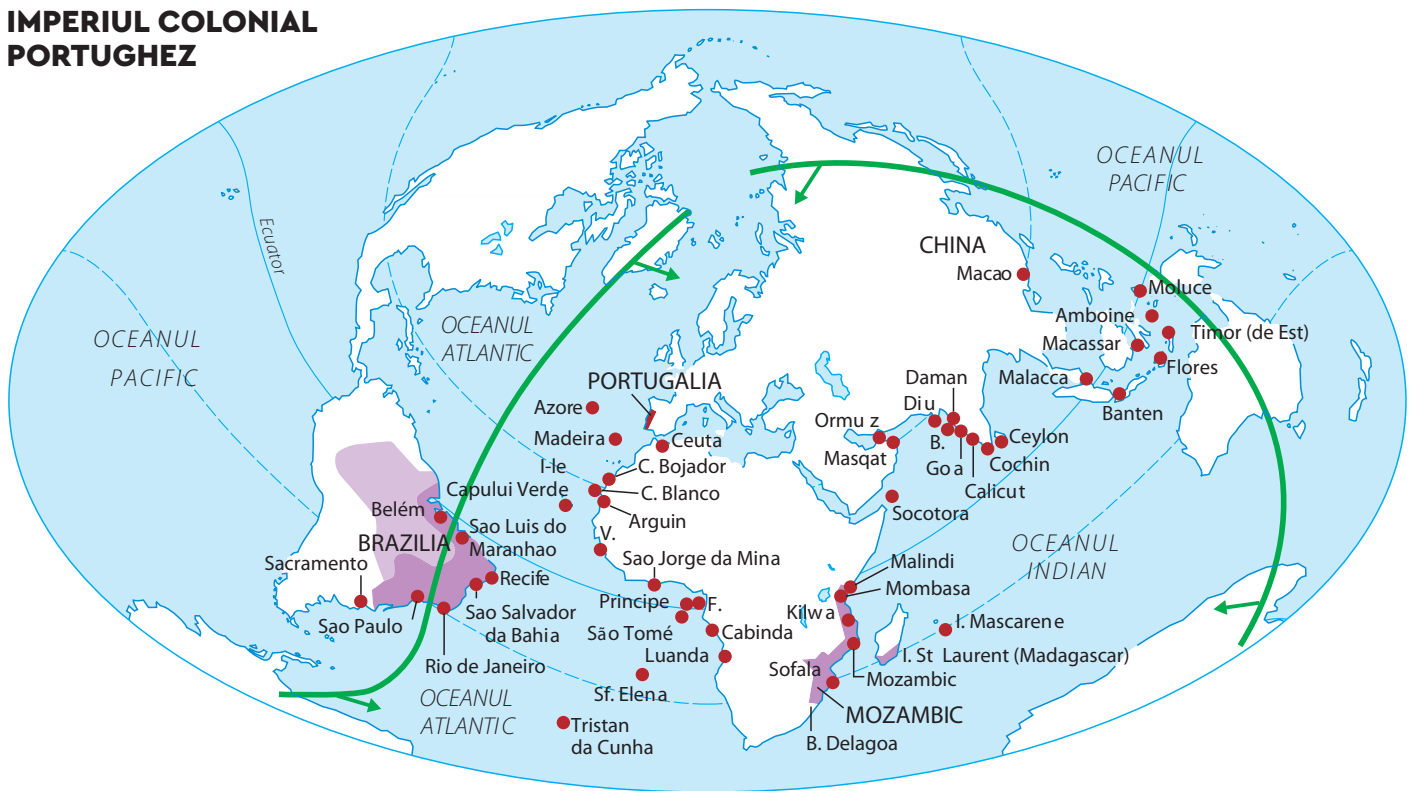

Cel mai recent teritoriu descoperit poate fi considerat un grup de micro-insule identificat în anul 2016 în Arhipelagul Franz Josef din Oceanul Arctic. Nu sunt locuite, dar prezintă importanță pentru lumea științifică datorită informațiilor pe care le pot oferi. Cu ajutorul lor poate fi înțeleasă evoluția climatică și geologică a zonei. Aceste insule au fost descoperite cu ajutorul sateliților spațiali.

Stația de satelit, în Arhipelagul Svalbard, Oceanul Arctic, este folosită de agențiile spațiale pentru a colecta semnale de la sateliții care orbitează.

IMPERIUL COLONIAL PORTUGHEZ

Prezența portugheză

● Sec. XVI-prima jumătate a sec. XVIII

■ Sfârșitul sec. XVIII

▭ Emisfera portugheză (Tratatul de la Tordesillas, 1494)

V. - Capul Verde
F. - Fernando Poo
B. - Bombay

Prin Tratatul de la Tordesillas, Portugalia și Spania își împărțeau teritoriile descoperite.

REȚINEM

► Evul Mediu a reprezentat o perioadă marcată de întrebări și căutări cu privire la ceea ce este dincolo de lumea cunoscută.

► Curiozitatea dublată de progresul științei și navigației a dus la descoperirea de noi teritorii.

► Astfel, a fost descoperit un nou continent: America.

► Expedițiile lui Fernando Magellan au demonstrat teoria sfericității Pământului.

► Noile descoperiri au facilitat schimbul cultural între Lumea Veche și Lumea Nouă (civilizațiile Inca, Maya și Aztecă), economic (noi plante și animale, dezvoltarea comerțului) și politic (crearea imperiilor coloniale).

APLICAȚII

I. Alcătuieste o listă, cu ajutorul surselor online, cu plantele și animalele aduse în Europa după descoperirea noilor teritorii.

II. Citește sursa A și răspunde la cerințe:

Sursa A

„Rivalitățile europene vor avea o rezonanță mondială. [...] Mediterana, marea prin excelență din vremea navigatorilor fenicieni, își pierde rolul de buric al lumii și de cale regală a relațiilor economice, precum și a schimburilor culturale. Vasco da Gama și Magellan vor da oceanelor adevăratelor lor dimensiuni și continentelor veritabilul loc. De acum harta lumii este schimbată.”

(Jean Favier, *De la Marco Polo la Cristofor Columb*)

1. Numește un vechi popor menționat în sursă.
2. Menționează o consecință pe care descoperirea de noi teritorii o are asupra Mării Mediterane.
3. Precizează un călător numit în sursă.
4. Alcătuieste un top al oceanelor, după dimensiuni, în ordine descrescătoare, utilizând internetul.

III. Realizează cu ajutorul www.canva.com un afiș prin care să promovezi descoperirea continentului american, precizând perioada, două personalități și o consecință a acestui eveniment istoric.

IMPERIUL COLONIAL SPANIOL

Emisfera spaniolă (Tratatul de la Tordesillas, 1494)

Imperiul spaniol în sec. XVI

Achiziții în sec. XVII și în sec. XVIII

Călătoria anuală a galionului de Manila (1565-1815)

CONSECINȚE ALE MARILOR DESCOPERIRI GEOGRAFICE

CONSECINȚELE MARILOR DESCOPERIRI ASUPRA LUMII NOI

Asupra noilor teritorii:
răspândirea catolicismului

- pătrunderea culturii europene
- distrugerea civilizațiilor amerindiene
- transmiterea unor boli

Asupra Europei:
descoperirea unui nou drum spre India

- formarea imperiilor coloniale
- sunt aduse în Europa o serie de plante și animale
- dezvoltarea științei

Generale:
dezvoltarea științei

- progresul navigației
- dezvoltarea comerțului și a economiei
- se dezvoltă comerțul cu sclavi
- influențe culturale

ȘTIA CĂ...

• Henric a primit numele de Navigatorul, deși nu a participat la nicio expediție? El era organizatorul și finanțatorul călătoriilor maritime.

• Capul Bunei Speranțe s-a numit inițial Capul Furtunilor?

• Deși continentul american a fost descoperit de Columb, nu-i poartă numele? Amerigo Vespucci a fost cel care a înțeles că teritoriul descoperit de Columb este un nou continent.

• Numele lui Fernando Magellan a fost dat strâmtoării care desparte America de Sud de Insula Țara de Foc? Strâmtoarea constituie o scurtătură pentru navele care trec prin pasajul dintre Oceanul Atlantic și Oceanul Pacific.

STUDIU DE CAZ:

Lumea Nouă: cunoaștere, misionarism și exploatare

Descoperirea de către europeni a unui teritoriu despre care nu bănuiseră că ar exista a însemnat și contactul cu oamenii care trăiau aici. Întâlnirea Europei cu **civilizațiile precolumbiene**: Maya, Inca și Aztecă a fost dură. Civilizația europeană s-a intersectat cu cea amerindiană și prima a încercat să-și impună superioritatea. Prin întâlnirea celor două lumi – veche și nouă –, cea de-a doua a avut de suferit: vechile civilizații de pe continentul american s-au prăbușit și teritoriile le-au fost ocupate.

Impactul civilizațiilor s-a resimțit și în viața religioasă, în teritoriile cucerite fiind impus catolicismul. **Misionarii, trimiși ai Bisericii Catolice** să răspândească religia creștină, au căutat să-i convingă pe băștinași să adopte noua religie.

Locuitorii din teritoriile noi au fost exploatați și folosiți la munci grele. Ei au devenit total dependenți de cuceritori și au avut de suferit pe toate planurile. S-au confruntat cu violență, lipsuri și bolile aduse de europeni, pentru care băștinașii nu aveau anticorpi și remedii.

Lumea Nouă
 Imperiul spaniol al lui Carol Quintul
 1535 Viceregate

Lumea Nouă.

Calendar Maya.

DICTIONAR

Anticorp – substanță din organism care neutralizează infecțiile.

Conchistador – cuceritor spaniol de teritorii americane.

Ignorant – fără cunoștințe elementare, incult.

Remediu – mijlocul, calea prin care este îndreptată o stare sau o situație.

Templu din civilizația Maya, Yucatan, Mexico.

Machu Picchu, oraș din civilizația Inca, Peru.

Macheta celui mai mare templu, azi dispărut, din orașul Tenochtitlan, Mexic, capitala Imperiului Aztec.